

meti v nemškem jeziku učé. Kako pa se naučí človek ptujega jezika, in kako se ga bo zamogla naučiti naša slovenska mladost? Naj poprej po praktičnih vajah, bodi si v govorjenju ali pa tudi pisanju. Prišli smo tedaj do tje, kamor smo se namenili priti. Vprašam: Kako more kdo po tem, kar smo do sedaj rekli, našo „Praktično slovensko-nemško gramatiko“ nepraktično imenovati? Nepraktična je le tistemu, ki v svojem idealu misli, da je tam, kamor nam še ni bilo dano priti, ali kateri je ne razumé prav rabiti. Kdor hoče „Praktično gramatiko“ prav razlagati, neobhodno mu je potrebno, da po slovniško razumé slovenski in nemški jezik. Drugič pa je potreba da s časom napreduje, da vé, koliko korakov se je metodika v kratkem času prestopila, da vé, kako postavim Nemece svoje otroke v maternem jeziku podučuje, kako jih vodi, kadar se uče ptujih jezikov. Naša „Praktična gramatika“ je osnovana po načertu, po kojem je Ahn Nemece francoskega jezika učil. Po tem načertu se je bila naj pred napravila gramatika, za Poljake, ki se učé nemškega jezika, in po tej je osnovana tudi naša „Slovensko-nemška gramatika“. Slovenski jezik po jezikoslovnih vodilih učiti, ne more biti in tudi ni namen naše gramatike; ona hoče le jezikoslovno zavest ali čutje do maternega jezika, ki je že v otroku, zbuditi in voditi; ima pa v ta namen opazke, katerih učenik ne sme prezirati. Za nemški jezik pa, ki je otroku popolnoma neznan, stavi vodila, in jih razjasnuje z mnogimi zgledi. Tretjič primerja pa tudi slovenski jezik z nemškim ter pove v čem sta si podobna in različna. Tudi v ta namen ima zadosti opomb.

(Dalje prih.)

Pomenki

o

slovenskem pisanju.

v.

U. Kako je to, da pišejo sedaj pomožni glagol v prvi osebi sedanjega časa večidel *sem*, ne pa *sim*, kakor so pred kratkim sploh pisali?

T. Nekteri so že tudi pisarili *sem*, in koj v začetku nove slovenšine se bere oboje: *sem* in *sim*.

U. Ktero je pa bolje? kako je v staroslovenščini?

T. V staroslovenščini se je pisalo *jesm'*, z mehkim polglasnikom (jerek) na koncu, ki smo ga pozneje, kakor se meni zdi, vmes djali med *s* in *m*, je pa smo kar opustili.

U. In kako se je glasil tisti polglasnik (jerek) nekdanj?

T. Imel je srednji glas med *e* in *i*, in namestujeta ga v novi slovenščini res oba, tu *e* tam *i* itd.

U. Po tem takem bi bilo vse eno pisati *sem* ali *sim*; kaj pa nova slovenščina pravi?

T. V novoslovenščini se *sim* lože skaže kot *sem*. V drugi osebi imamo *si*, in da je *si* iz *sim*, se tajiti ne dá; gotovo je pa, da zavoljo *sem* v drugi osebi nihče ne bo pisal *se*, kakor je pisaril nekdanj otec naš Marko.

U. Po tej razlagi je bolje *sim*; kaj pa po izreki?

T. Izreka tudi *sim* svetuje. Izgovarja se kakor v novim, *prosim*; *e* pa se v sedanjem času vselej razločno glasi: *nesem*, *mahnem*, *skačem*, *dvigujem* itd.

U. In ako je ravno toliko staro, ima tedaj ravno tisto pravico.

T. Pa še nekaj. Ako se piše *sim* (*sum*), se loči na tanko od prirečja *sem* (*huc*); kakor se kaže sicer slovenščina določna, tako se razodeva tudi v tem njena doveršenost.

U. Ker razlaga in izreka in določnost veva *sim*, zakaj vendar le pišeš *sem*?

T. Raji bi še sedaj pisal *sim*; vendar nikar ne misli, da sem brez razloga jel pisati *sem*. Nagnili so me tile razlogi: a) ker se po staroslovenščini *sme*; b) ker je v novi slovenščini ravno toliko stara; c) ker se vjemamo nekoliko vsaj s Čehi (*jesem*, *jsem*, *sem*) — z obliko *sim* bi se z nobenimi Slovani ne; — d) ker je izreka enaka v *sem* in *sim*; e) ker so se oblike *sem* v kratkem skorej sploh poprijeli; in f) ker se dvomljivosti lahko ognemo.

U. Sej res. Bral sem že tudi jest prirečje (*huc*) pisano *sim*; ali bi se smelo pisati tako?

T. Nekteri Slovani že pišejo tako (*simo*, *sim*).

U. Toraj hočem tudi jest posihmal pisati v tem pomenu *sim* (*huc*), v unem pa *sem* (*sum*).

T. Prav, ker tako bi se v slovenskem doslednost ali določnost lepo ohranila in razločna pisava bi nikdar ne delala pomote.

VI.

U. Zdavnej bi te bil že rad poprašal, zakaj pišejo mnogi, kakor se bere tukaj: zrla, umrla, načrtani itd., zakaj *e* izpušajo?

T. Sej ne izpušajo v tacih besedah nobenega *e*, nobenega glasnika: oni pravijo, da je *r* samoglasnik, in za to pišejo tako.

U. Kaj pa še! Da bi bil *r* samoglasnik, tega še svoj živi dan nisem slišal. Kolikor jezikov sem se doslej učil, povsod so samoglasniki le *a*, *e*, *i*, *o* in *u*. V katerem jeziku je torej *r* toliko čast dosegel?

T. Pravijo, da v staroslovenskem.

U. Menda, kadar bi radi kaj neumnega dokazali ali kadar si pomagati ne morejo, pa pravijo, da je v staroslovenskem tako!

T. Pa *r*, kakor učijo, v staroslovenskem ni bil le samoglasnik, ampak tudi soglasnik.

U. Ta je pa že dvomna in kej sumljiva. Zmed imenovanih samoglasnikov ni nobeden zdaj to zdaj uno; kako da bi ravno *r* spreminjal svojo lastnijo, in bil zdaj samoglasnik zdaj soglasnik?

T. Pa ne le *r*, tudi *l* je imel nekdam to dvojno službo; v novi slovenšini je pa *l* samoglasniško veljavo zgubil in je le še soglasnik.

U. Oho, ta je pa bosa! *A*, *e*, *i*, *o*, *u* so menda, kar jezik gre, povsod in vedno le samoglasniki; kako da bi ravno *l* bil nekaj časa tudi samoglasnik, in poznej le soglasnik! Kaj se je pregrešil, da so ga odstavili?!

T. Ti tega ne umeš, ker si premalo zmožin za tako visoke učenosti!

U. In tako globoke umetnosti — kaj ne? Kako čem pač umeti, kar sem bral v naj mlajši slovnici slovenski, da *l* in *r* vikšamo na glasu, in sicer *l* v *al*, *el*, *il*, *ol* in *la*, *le*, *li*, *lo*, *r* pa v *ar*, *er*, *ir*, *or* in *ra*, *re*, *ri*, *ro* itd.?!

T. Pa vendar *l* ostane *l*, *r* ostane *r*, naj se vikša ali dviga kakorkoli.

U. Ali bi ne mogli tako vikšati tudi družih soglasnikov? In ali bi se ne smelo po tem takem od vsih družih soglasnikov reči, da so tudi samoglasniki, ker se ravno tako glasijo, kakor *r* in *l* — post.: *b*, *m*, *n*, *p* itd?

T. I se vé da.

U. Odklej pa gospodarji ta visoka in globoka učenost? Ali se je tako zmiraj učilo?

T. V novoslovenščini je ta učenost deseto leto spolnila; kar je od novega leta sim, je v enajstem.

U. Torej še toliko ni stara kot jest! Veš kaj, da me nič ne mika ji verjeti, še manj pa se poprijeti tega nauka.

T. Kakor ti drago; ali pustiva za zdaj to reč. Povém naj ti le, da tudi mene boli omenjena gospodarska sprememba v slovenskem pisanju. Raztergali so nas v tém in — kdo vé, kdaj bomo vendar Slovenci složni v složni pisavi?!

VII.

U. Druge reči v prvem razstavku umém, le tega ne vem, zakaj piše ondi: v hladnej zemlji; sej vendar sploh pravimo: v hladni zemlji. Kako se razlaga ta oblika? Pa morebiti že spet iz staroslovenskega?

T. V staroslovenskem so imeli trojno sklanjo: imensko, zaimensko in skupno ali zloženo, in po teh so se pregibali tudi prilogi.

U. In kdaj in v katerih sklonih se je pisalo *ej*.

T. V ženskem dajavnem in skazavnem enojnega števila so imeli prilogi po imenski sklanji velikokrat *é* (*jat*), ki se časih res glasi kakor *ej*, po zaimenski in zloženi pa so rabili *ej* v nekterih in pozneje tudi *oj*.

U. S katerim razločkom pa so rabili zdaj imensko zdaj zaimensko sklanjo?

T. Imenska je bila večidel z nedoločnim, zaimenska pa z določnim pomenom.

U. Tega razločka sedaj več nimamo.

T. Le v nekterih zadevah se to dá še razločiti, kakor ti je znano iz slovnice.

U. Obliko *ej* smo pač popolnoma zgubili?

T. Ohranili [smo jo še pri zaimenih, kjer se pogostoma čuje tej, njej, onej mémo navadnega ti, nji, oni itd.

U. Ali je pri prilogah tudi kje v navadi?

T. Po Koroškem in po nekterih družih slovenskih krajih se neki res govori *ej*, po Stajarskem pa tudi *oj* v teh sklonih ženskega spola.

U. Kako imajo Hrvatje ali drugi Slovani?

T. Mnogi pišejo *ej*, Hrovatje pa sploh pisarijo le *oj*, in kar se mi celó ne zdi prav, da tudi za ozkimi soglasniki rabijo *oj*: svojoj, vrućoj itd.

U. Da ti jo po vsih ustih povém, zdi se mi *oj* ali *ej*, kakor bi dajavnemu in skazavnemu sklonu s tem coklje natakali namesti opank.

T. Ti jo pa še uganeš! Res mora človek pojemati, kadar bere, kar sem jest unkrat vidil v knjižici: z Marijoj svojoj zaročenoj ženoj.

U. Tudi jest sem unidan bral v eni pesmi: z močnoj rokoj; ali zdelo se mi je, kakor bi bil že na pomoč klical, ko sem bral: — *oj rokoj!*

T. Slovenci še ne marajo pisati *oj*, poprijemajo se pa nekteri pisavci *ej*, kakor se vidi.

U. Večnina se ravna vendar po dosedanji navadi, in jaz mislim tudi pri poterjeni skorej splošnji, ne pa poterjenej skorej splošnejj pisavi ostati.

T. Se bo vidilo. Ko bi res vzajemnost pospeševala, in zlasti, ko bi mogli razloček delati v določnem (*-ej*) in nedoločnem (*-i*) pomenu, in da bi se spreminjala pisava; tedaj bi se je ne branil. Dokler tega ni, mi je pa še vedno ljubši doseđanja pisava novoslovenska.

Šolska roba.

Iz številstva. Poišite takih števil, ktere, če se med sabo pomnožijo, se zopet pokažejo, t. j.: naredite pomnožnike (produkte), katerih številke so iz množnikov (faktorov), post.: $3 \times 51 = 135$; $21 \times 906 = 19026$; $41 \times 35 = 1435$.

Odgovor.

Glej 3. list.

Sestre so prodajale jabelka najpred po 7 za en krajcar. Perva prodá za 7 kr. 49 jabelk, druga za 4 kr. 28 jabelk in zadnja za 1 kr. 7 jabelk; potem pa dajejo po 3 kr. jabelko; toraj dobí vsaka 10 kr. za jabelka.

Hlapec je tako le steklenice postavil:

0 0	0	0 0
0		0
0 0	0	0 0
0 0		0 0
0 0	0	0 0
0		0
0 0	0	0 0